

ХАРКІВ – ЛІТЕРАТУРНИЙ ЦЕНТР

Гриценко М. В.

Науковий керівник – к. іст. н., доц. Бадєєва Л. І.

Харківський національний університет радіоелектроніки

(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел. (095) 176-35-91)

E-mail: mykyta.hrytsenko@nure.ua

У статті досліджено значення Харкова як одного з основних центрів розвитку української мови та літератури. Особлива увага приділяється внеску харківських письменників, лінгвістів та культурних діячів у становлення національної ідентичності та збереження мовної спадщини.

Ключові слова: Харків, українська мова, літературний процес, національна ідентичність, культурний розвиток.

Харків, місто з багатою культурною спадщиною, є важливим центром еволюції української мови та літературних традицій. Ключовою подією в цьому процесі стало залучення українських авторів до Харкова та становлення міста як центру українських академічних ідей. культурно-освітня діяльність у Харкові перетворила його на визначний центр інтелектуальних пошуків в Україні.

Ю. Шевельов, відомий мовознавець і письменник-критик, відіграв ключову роль у вивченні історії та різних форм української мови. Його науковий внесок значно вплинув на розуміння мовного ландшафту України та сприяв розвитку методичних стратегій дослідження цього питання. Ю. Шевельов підняв тему двомовності в Україні та її вплив на формування національної ідентичності країни. Автор ставить за мету – проаналізувати розвиток літератури в Харкові в ХХ столітті.

Ви не можете ігнорувати Миколу Хвильового, відомого письменника з Харкова початку 1900-х років. Хвильовий очолював український літературний рух у 1920-х роках і суттєво вплинув на розвиток української літератури. У своїх творах він досліджував питання національної ідентичності та підтримував культурну незалежність України. Його публіцистичні статті, зокрема серія «Думки проти течії», слугували вагомими ідеологічними документами, які детально описували шлях уперед для еволюції української культури.

Так само Харків був осередком для багатьох письменників і впливових діячів культури протягом всієї української історії, які суттєво вплинули на еволюцію мови та формували культурну та літературну політику.

Літературне життя Харкова в міжвоєнний період було надзвичайно активним, що дозволило місту стати основним центром української культури та літературної думки. Важливим внеском у розвиток літературного процесу в

Харкові є діяльність літературних організацій, таких як «Гарт» та «Вапліте», які відігравали роль у консолідації творчих сил міста.

Період Другої світової війни став для Харкова часом глибоких випробувань, болю і втрат, які торкнулися кожного жителя. Кожне бомбардування, кожна окупація завдавали не тільки фізичних, але й психологічних ран. Харків'яни, які до війни жили у вируючому культурному центрі України, стикнулися з насильницьким переслідуванням української мови та культури. Ті, хто залишився в місті, відчували глибоке пригнічення через втрату близьких, спустошення міста і постійну загрозу смерті. Незважаючи на це, вони не втратили надії.

Серед інтелігенції, евакуйованої до східних районів СРСР, панували почуття смутку та відчаю, але також і рішучість. Багато українських митців, літераторів та науковців продовжували працювати в евакуації, поширюючи українське слово та культуру навіть у складних умовах війни. Вони створювали літературні твори, писали статті та дослідження, які зміцнювали національну ідентичність і підтримували дух патріотизму. Так, відомий мовознавець Юрій Шевельов, попри важкі обставини, зберігав вірність своїй місії – дослідженню української мови та її захисту від русифікаційного тиску.

Приклади літературної стійкості, проявлені українською інтелігенцією, були численними. Наприклад, у вигнанні були написані низка статей і есе, які акцентували національну приналежність, незалежність культурного спадку та важливість мови для самобутності українського народу. Знаковим є те, що навіть під час окупації у Харкові залишалися ті, хто зберігав у своїх оселях книги українських авторів, організовували таємні зібрання, читали вірші, обговорювали твори Хвильового, Сосюри та інших видатних письменників, які закликали до збереження національної гідності.

Ілюстрацією стійкості української культури в Харкові є підпільні гуртки, які гуртували патріотичну молодь та інтелігенцію. Навіть перед лицем окупації та навислої небезпеки репресій ці українські патріоти збиралися, щоб брати участь у дискусіях про твори заборонених авторів, організовувати таємні поетичні читання та обговорювати майбутнє своєї нації. Ці зустрічі постали як потужний символ опору та непохитності духу. Учасники цих гуртків підтримували один одного та черпали натхнення з української мови, яка відіграла вирішальну роль у збереженні їхньої національної ідентичності в найсуворіші часи.

Важливою подією у контексті культурного опору є створення та збереження рукописів українських авторів, які зіткнулися з суворою цензурою, що перешкоджала публікації. Під час окупації Харкова окремі письменники продовжували складати вірші та оповідання, приховуючи свою творчість як від німецької, так і від радянської влади. Ці рукописи непомітно поширювалися між таємними групами. Твори, створені в цей період, були пройняті скорботою

за втраченими близькими і жагою свободи, втілюючи незламний дух народу. Переживши війни та репресії, ці рукописи зрештою стали вагомою складовою української літературної спадщини.

Збереження культурної спадщини в Україні значною мірою покладалося на внесок жінок, які відіграли вирішальну роль у цій справі. Залишившись у Харкові чи евакуювавшись на схід, багато матерів прищеплювали дітям національний дух, навчаючи їх українських пісень, казок, віршів, виховуючи любов до рідної мови. Усю війну ці жінки виступали захисницями української культури, плекали почуття патріотизму в родині. Їхні зусилля були життєво важливими для того, щоб українська мова залишалася присутньою в повсякденному житті, дозволяючи новим поколінням продовжувати традиції та цінності їхньої культурної спадщини, навіть попри виклики воєнного часу.

Цей духовний центр пережив випробування Другої світової війни і залишився в Харкові. Україномовна інтелігенція, віддана своїм цінностям, продовжувала підтримувати українську літературу та ідентичність, незважаючи на війну та репресії. Ця спадщина, що стала основою відродження Харкова як центру української культури у післявоєнні роки, сьогодні є символом національної стійкості.

Харків, незважаючи на своє історичне значення, продовжує відстоювати свою значущість у царині лінгвістики та літератури. Відкрилися нові місця для письменників, відбуваються заходи читання книг та вшанування літератури, які допомагають зростанню українського письменства та підтримують молодих письменників.

Отже, протягом багатьох років Харків був і продовжує залишатися опорним центром розвитку української мови та літератури. Вплив міста на формування культурної ідентичності України є незаперечним, і воно відіграє вирішальну роль у мовному та літературному розвитку.

Список використаних джерел

1. Драч І. Харківський літературний ренесанс. Київ: «Академія», 2015. 717 с.
2. Кравченко П. Культурний опір під час окупації: підпільні гуртки та українська ідентичність. Київ: «Наукова спадщина», 2019. 224 с.
3. Скидан Л. Таємні гуртки та національна ідентичність під час Другої світової війни. Харків: Видавництво «Простір», 2021. 198 с.
4. Шевельов Ю. Історія української мови. Харків: Видавництво ХНУРЕ, 2010. 148 с.